

UTJECAJ BORILAČKIH VJEŠTINA NA RAZVOJ SPORTA I SPORTSKIH IGRI (1.dio)

Naslijeđen nagon za igrom kod čovjeka - privikavanje na borbu za opstanak

U starom vijeku plivanje se posebno učilo u vojnim školama, a iz pogrđnog grčkog izraza “ne zna čitati ni plivati” vidi se kakvo su značenje Stari Grci pridavali plivanju, a koje se učilo i u gimnazijama

David “Sensei”
Stainko,
prof. kineziologije

OD ROĐENJA pa sve do najstarije dobi čovjek osjeća nagonsku potrebu za kretanjem, gibanjem, igrom. Tu pojavu stručnjaci tumače na različite načine. Jedni drže da je potreba za igrom čovjeku urođena kako bi različitim tjelesnim akcijama održao zdravlje. Drugi smatraju da se čovjek ne igra da bi bio zdrav

nego jer se osjeća zdravim. Treći misle da određene spontane kretnje, kao i igra kod čovjeka, uzrokuju unutrašnje zadovoljstvo i veselje. Teorija koja ide nama u prilog smatra, da je naslijeđen nagon za igrom kod čovjeka, u stvari privikavanje na borbu za opstanak. Mnogi stručnjaci tvrde da se kod čovjeka pri igri, zapravo

zadovoljava nagonska potreba za borbom. Također, već i sam pokret, bilo da ga sami izvodimo, ili ga gledamo, pruža zadovoljstvo, pogotovo ako je izvođenje tog pokreta još i puno snage, ritma, ljepote, jer onda se zadovoljstvo još povećava i estetskim uživanjem. Zsigurno je da se moderan sport razvio iz igre. Tragovi se nalaze još u starogrčkim natjecateljskim igrama, igrama u Staroj Kini, Egiptu, igrama starih Inka i Maja, kao i sjeverno-američkih Indijanaca, pa preko viteških turnira i srednjovjekovnih igara sve dok nije došao do svog punog razvoja sredinom 18. te početkom 19. stoljeća. Prvi počeci modernog sporta započinju u Engleskoj, a odakle mu potječe i naziv. Danas se sportom smatraju određene tjelesne aktivnosti kojima se postižu vidljivi rezultati koji dolaze do izražaja na natjecanjima. Svi su sportovi, kao i sportske igre, nastali na temelju vojničko-ratničkih igara kojima je bio cilj uspoređivanje i ogledavanje tjelesne pripremljenosti te obrambene sposobnosti, kao i prikaz uvježbanosti u vještini rukovanja oružjem, te isticanje osobne hrabrosti.

Englezi su bili prvi

Jednostavna natjecanja su bila znana još i u najprimitivnijim društvima, tijekom vremena čovjek ih je samo preuzimao, nadopunjavao, modificirao, kao i utvrdio pravila. Većina tih natjecanja bile su vrlo surove zabave, opasne po život i teško da bismo ih mogli nazvati igrama. Zbog toga nije ni čudno što su se uz takva natjecanja počele uvoditi i druge ratničke igre, kao i natjecanja u različitim vještinama koja su bila manje opasna po život, a korisna i uzbudljiva. Te su igre postale omiljene u slobodnim gradovima, a posebna se pažnja i važnost pridavala igrama u prirodi: trčanju, skakanju, penjanju, nošenju tereta, balansiranju i hrvanju kao i novim ekipnim igrama. Englezi prvi počinju razvijati vid tjelesnog vježbanja i prihvaćaju ga kao svojevrsan sistem odgoja mladeži te kao rasonodu. U 18. st. počinju povezivati neke oblike tjelesnog vježbanja kao i igara koje su bile omiljene u engleskom plemstvu: lov, jahanje, ples, mačevanje i ekipne igre s narodnim oblicima vježbi kao što su trčanje, veslanje, hrvanje i šaketanje. Plemići su u početku samo blagonaklono gledali i pomagali narodne oblike natjecanja svojih slugu, a kasnije se i sami uključuju u razne oblike takmičenja te su česte i razne oklade na konjičkim utrkama, u trčanju na duge

pruge, veslanju, hrvanju ili bacanju čekića. Mnoge igre se postepeno pretvaraju u sportske igre te im se određuju pravila, dimenzije igrališta i sprava, broj igrača, oprema i drugo. Mlađa generacija nastavlja se baviti sportom i nakon završenog školovanja kada se i osnivaju posebna društva i klubovi gdje se okupljaju simpatizeri pojedinih sportskih grana i nastavljaju sportska natjecanja.

Sport se vrlo brzo širi svijetom, najprije u SAD, a u kratkom roku i u svim ostalim zemljama. Među prvim sportovima osniva se amaterski atletski savez 1880. u Engleskoj gdje su i utemeljena pravila natjecanja i discipline. Atletika je tako obuhvaćala hodanje, trčanje, skakanja i bacanja. Budući da su se Stari Grci tim disciplinama bavili goli, nazivali su ih gimnastikom (grč. gymnos-gol). Atletikom (grč. athlos - borba) su nazivali tzv. borbene discipline, kao šaketanje i surovi pankration. Tek u novijoj povijesti sporta, od 1880. ti su se nazivi promijenili tako da se pod atletiku danas svrstavaju discipline koje osim bacanja koplja nisu bile borbene. Stari Grci vježbali su i natjecali se u bacanju koplja u okviru pentatlona (petoboj). Bacanje koplja pojavljuje se i kao samostalna disciplina na raznim igrama kada se koplje bacalo u daljinu, kao i u cilj, većinom jašući. Danas se bacanje koplja smatra atletskom, a ne borilačkom disciplinom, upravo iz razloga jer se bacanje vrši u daljinu, a ne i u cilj. Većina atletskih disciplina potječu od vojno-ratničkih vježbi, a primjeri za to su mnoge discipline, pa između ostalih čak i skok s motkom koji je prastara igra kojom su se bavljali pastiri, a koju su kasnije koristile razne svjetske armije kao potrebu za savladavanjem visokih zidina, preskakanjem potoka ili rijeka, te raznih

barikada. Skok s motkom kao atletska disciplina pojavljuje se u 19. st. u Engleskoj i prvi preskoci su bili oko tri metra.

Vještina plivanja

Povijest maratona i maratonskih utrka već je svima odavno poznata. Maratonske utrke održavaju se u spomen bitke na Maratonskom polju između Grka i Perzijanaca. Vijest o pobjedi Atenjana, prema legendi prenio je u Atenu glasnik, vojnik Filipid, koji je pretrčao stazu dugu oko 40 km pod punom ratnom opremom i onda se od prevelikog napora srušio na cilju mrtav. Slično atletici, i plivanje spada u grupu sportova koji su ponikli iz prirodnog kretanja. Čovjeku je ta vještina bila potrebna u svakidašnjem životu kod prelaženja preko vodenih površina, naročito kao lovcu i ribaru jer mu je lovina uz skupljanje biljnih proizvoda bila glavni dio prehrane. Na plivačev lik nailazimo već na egipatskim hijeroglifima. U starom vijeku plivanje se posebno učilo u vojnim školama, a iz pogrđnog grčkog izraza "ne zna čitati ni plivati" vidi se kakvo su značenje Stari Grci pridavali plivanju, a koje se učilo i u gimnazijama. Plivanje je također, kao vještina, i u Starom Rimu bilo vrlo cijenjeno, isto kao i kasnije u srednjem vijeku i nalazilo se među sedam viteških vještina koje su služile za obuku i odgoj uz jahanje, mačevanje, sastavljanje stihova, gađanje lukom, lov i šah. Vještina plivanja smatrala se od iznimne važnosti u obuci vojnika, pa su se često organizirala i razna natjecanja u plivanju, a pobjednici bi za nagradu dobivali štitove ili mačeve. Svakoga treba spomenuti i vještinu starih Slavena koji su bili specijalisti u ronjenju pomoću trske. Ta se vještina ronjenja ubrzo proširila i među drugim svjetskim vojskama, a samu vještinu ronjenja, mnogo godina kasnije modernizirali su Francuzi.

Gotovo da nije bilo zemlje u kojoj se u vojnoj obuci nije vježbala i vještina plivanja. Za razvoj plivanja iznimno je važan i Nijemac Ernest Pfuell, koji 1817. izdaje knjigu o plivanju, te među prvima zastupa analitičku metodu obuke u plivanju. Nama je pak zanimljivo da je 1810. Pfuell osnovao u Pragu prvu vojničku plivačku školu. Nekako u to vrijeme počinju se osnivati razne škole plivanja i u Njemačkoj, Austriji, Engleskoj, Češkoj da bi u drugoj polovini 19. Ost. plivanje u Engleskoj postala natjecateljska disciplina, tj. sport. Razvoju plivanja u Engleskoj ponajviše su pridonijeli oficiri koji su iz Indije i s Pacifičkih otoka donijeli bočno

plivanje, tzv. over. Taj se način plivanja vrlo brzo širio Europom i Sjevernom Amerikom, krajem 19. st., usavršavajući se i putem stila plivanja engleskog kaptana Trudgena, te utjecajem i australskog plivanja, pa do suvremenog kraula. Moderno plivanje i borilačke vještine, na određen, svojstven način, ponovno spaja poznati američki plivač i glumac Johnny Weissmuller, koji je bio i prvi plivač koji je preplivao slobodnim načinom 100 metara ispod 1 minute. Weissmuller je kasnije svjetsku slavu stekao i kao glumac filmskog lika Tarzana (književna legenda o lordu Greystocku) i poznat je kao najslavniji filmski Tarzan svih vremena. Posebno je poznat njegov borbeni krik kojeg i danas mnoga djeca oponašaju.

Jednostavna natjecanja su bila znana još i u najprimitivnijim društvima, tijekom vremena čovjek ih je samo preuzimao, nadopunjavao, modificirao

Weissmuller je bio prototip modernog plivača svog vremena, ali je u svojim filmovima odavao i lik snažnog borca, jer je bio visok 190 cm, vitak i snažne građe, širokih ramena i napose borben. Uz plivanje trudio se i u vježbanju borilačkih vještina koje je koristio u svojim filmovima.

Kod starih Grka kao i mnogo kasnije, gimnastika je obuhvaćala područje tjelesnih vježbi, s time da je u početku imala, u prvom redu vojnički karakter, a nešto kasnije i zdravstveni. Na nekim slikama starim oko 4000 godina, koje potječu iz doba kretske-mikenske kulture, prikazane su različite vježbe i sprave slične današnjim gimnastičkim, a vježbe su imale određeni vojnički karakter. Iz Grčke također potječu slike na kojima su prikazani preskoci mladića preko bika koji miruje, a takvi preskoci podsjećaju na današnje bočne preskoke, dok skokovi preko bika u pokretu, sa strane i preko rogova (freska s Krete), podsjećaju na osnovne oblike današnjih skokova i preskoka. Za vrijeme starih Rimljana svrha gimnastike je bila razvijanje mišićne snage, održavanje zdravlja i vojničke spremnosti. Tako su u vojnim školama, tzv. juventama, mladići

skakali na drvenog konja bez oružja i pod oružjem. U drugoj polovini srednjega vijeka, gimnastičke vježbe poprimile su novije oblike, kao npr. vještine koje se izvode na drvenom konju, a sastojale su se od skokova, naskoka, okreta, kruženja, koluta i provlačenja. Te vježbe smatraju se pretečom modernih gimnastičkih vježbi. Poznati su i određeni povijesni gimnastički sistemi, npr. njemački iz 1774. u čiji program ulaze vježbe ravnoteže kao i vojničke vježbe prelaženje preko brvna i vježbanje na brvnu te razna penjanja i ljuljanja. Većina vježbi ima određen vojnički karakter i slične su prelaženju preko fortifikacijskih (umjetnih) prepreka. Šveđani su oko 1800. vježbe na brvnu zamijenili vježbama na preči i vježbama na vodoravnoj gredi.

Od davnine je čovjek upotrebljavao konja

Povijesni razvoj dizanja utega govori nam da su razni gorostasi iz mnogih naroda još iz davnih vremena dizali ili nosili teške terete, a što pokazuje da dizanje tereta seže u vrlo daleku prošlost. Dizanje teškog kamena u Švicarskoj, još je i danas omiljen narodni sport. Sportsko dizanje utega počelo se razvijati u 19. st., najprije u Francuskoj, zatim u Njemačkoj i Austriji. Ispočetka, dizanje utega nije bilo samostalna sportska grana, nego je služilo kao dopuna hrvanju ili sportskoj gimnastici. Hrvaci, kao i neki drugi sportaši, bavili su se dizanjem utega često samo zbog razonade, a tek su ponekad nastupali na svečanostima i to najčešće zbog atrakcije.

U krajevima s mnogo snijega ljudi su od davnine bili prisiljeni da se služe nekom vrstom skija. U različitim krajevima upotrebljavale su se skije različitih oblika. Poznato je da su skije već u 12.st. upotrebljavale u norveškoj vojsci. Godine 1521. plemić Gustav Vasa, kasnije

švedski kralj, poveo je borbu protiv danskih napadača, ali biva poražen i bježeći pred Dancima s bojnog polja, prevalio je na skijama, od gradića Mora do mjesta Salena, 86 km. U spomen na taj događaj u Švedskoj se od 1921. svake godine priređuju tzv. Vasa utrke. Također, mnogi srednjovjekovni crteži prikazuju sjeverne lovce, kao i vojnike, kako uz pomoć skija idu u lov ili rat. Poznato je da su u 17. st. u ruskoj vojsci postojali posebni skijaški odredi. Vještina skijanja bila je od velike važnosti za održavanje borbene spremnosti, a na temelju te vještine, kasnije je nastao moderan natjecateljski sport.

Od davnine je čovjek upotrebljavao konja u različitim poslovima, lovu i ratnim pohodima. Kod Babilonaca, Asiraca, Helena i Rimljana bile su veoma omiljene utrke bojnih dvokolica s dvopregom i četveropregom. Utrke su služile kao natjecanje, ali i kao svojevrsna vojna vježba. Kad su s vremenom konjički odredi postali glavna udarna snaga u ratovima, a pogotovo kad se kod jahanja uvelo sedlo, stremen i uzde, jahanje dobiva prevagu nad zapregama i postepeno počinje potiskivati zaprege i s natjecanja. U srednjem vijeku održavali su se jahački turniri i viteški dvoboji na konjima. Vrijeme viteza i pojedinačnih borbi na konju, zahtijevale su ne samo dobru vještinu borbe kopljem i mačem, već i dobro uvježbane jahače i konje. Samo dobar jahač i izdresiran konj mogli su se suprotstaviti naletu protivnika i u tren oka zauzeti položaj za protunapad. Zato su se stvarale posebne vojne škole u kojima su se obučavali jahači i konji pa se s vremenom vještina jahanja počinje sve više usavršavati. Posebno su poznate priče o jahačkoj vještini Mongola od 13. st. na ovamo, kao i kasnije priče o vještini jahanja ruskih Kozaka. Također, i u Sjevernoj Americi i Kanadi, vještina jahanja je posebno cijenjena u vojsci i sportu. Najpoznatija zemlja konjičkih utrka svakako je Engleska gdje se od 1174. organiziraju utrke. Dresura konja ipak je uglavnom ostala u domeni različitih vojnih škola od kojih su danas u svijetu poznatije engleska, austrijska, njemačka, kanadska i češka. Posebne vojne škole u kojima su postojali zasebni jahački odredi, imale su, a neke ih čak imaju i danas, zemlje, kao npr. Australija, Kanada, Sjeverna Amerika, Rusija i Mongolija. U Mongoliji i danas se održavaju tradicionalna takmičenja koja su sinteza jahačke vještine i izvjesnih borilačkih vještina (hrvanje), a naslijeđena su od davnih predaka. ■

